

i blagdanski; što je to što je činilo srž života na salašu, koje su to obveze, dnevne navike, životni ili svjetovni običaji – sve ono što je utjecalo na kreiranje kulture Hrvata Bunjevaca s prostora Bačke. Kako je već navedeno, Katarina Firanj je pjesnikinja te se u njezinim zapisima svakako često može naći ta strana njene osobnosti – vrlo slikovito opisuje svoja sjećanja i sjećanja svojih baka i djedova na prela, poklade, korizmu, uskrzne običaje, blagdane i procesije, žetvene običaje, adventske i božićne običaje itd. Nadalje, autorica zapisuje cijeli tijek životnih običaja – od porodnih običaja, preko djetinjstva na salašu te odrastanja i mladenaštva gdje dolazimo i do svadbenih običaja te na samome kraju posmrtnih običaja. Također, Katarina piše i o tradicijskoj prehrani (svakodnevnoj i blagdansknoj) te o tradicijskome odijevanju.

Iako po struci nije znanstvenica, a s druge strane je pjesnikinja, vrlo kritično, znanstveno, objektivno pristupa pisanju, bez ikakvog uljepšavanja ili idealiziranja, što je vrlo važno u pisanju ovakvih radova, ne bismo li dobili što objektivnije i vjerodostojnije etnografske zapise. Također, ističe i promjene koje su se dogodile u određenim tradicijskim praksama a koje su svakako uobičajena kulturna pojava.

S obzirom na to da se do nedavno vrlo malo radilo na znanstvenom zapisivanju kulturne baštine Hrvata Bunjevaca s ovih prostora, što se promijenilo zahvaljujući suradnji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ova knjiga je vrlo vrijedan doprinos etnografiji bačkih Hrvata. Ona je svjedok

postojanja Hrvata Bunjevaca u Somboru i okolici, njihove kulture i cjelokupnog načina nekadašnjeg života na salašu kojega kao takvog sve manje možemo vidjeti. Katarina Firanj je dala opsežni prikaz salašarskog života. Ona kao etnograf *insider* u svome istraživanju zacijelo daje posebni značaj i jačinu jer je sama i svjedok i kazivač i promatrač – metoda koja uključuje dobro poznavanje materije i ne donosi upitnost pojedinih podataka ukoliko je uključena objektivnost, a u ovome slučaju možemo uočiti da jest. Ova knjiga koja uključuje kazivače koji su možda od posljednjih živućih svjedoka salašarskog, tradicijskog bunjevačkog života u Somboru i okolici, vrlo je vrijedno polazište za buduća istraživanja koja riječi autorice mogu dodatno etnografski obogatiti.

Sonja Periškić Pejak

Petar Pifat, *Vesel'te se, kršćani. Božićne popijevke i običaji u Petrovaradinu*, Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo „Jelačić“ Petrovaradin, Petrovaradin, 2017., 44 str.

„Knjižica i pjesmarica moj je skromni doprinos očuvanju narodnih običaja i popijevaka iz Petrovaradina, vezanih uz božićno vrijeme koje, uz Uskrs, čini najradosniju svetkovinu Rimokatoličke Crkve.“ Riječi su to prije svega skromnoga autora Petra Pifata, predsjednika Hrvatskoga kulturno-prosvjetnoga društva „Jelačić“ Petrovaradin o svome uratku, koji možda nije opširan po broju stranica, ali je svakako značajan, a može se reći i presudan, jer je autor zahvaljujući njemu otrgnuo zaboravu bogatstvo starih božićnih običaja staroga Petrovaradina u župnim zajednicama

župa svetog Roka (Novi Majur), Uzvišenja Svetog Križa (Stari Majur) i Svetog Jurja (Gradić), koji su najživopisniji bili u razdoblju između dva svjetska rata, u vrijeme kada je grad Petrovaradin bio gotovo stopostotno katolički grad nastanjen uglavnom Hrvatima. Sam Petar Pifat u tome je pogledu napravio puno i prije objave ove knjižice-pjesmarice, i to svojim dugogodišnjim aktivnim djelovanjem čiji je cilj čuvanje identiteta petrovaradinskih Hrvata, napose kada je riječ o njihovoj glazbenoj i običajno-tradicijskoj baštini. Relevantnost napisanoga proizlazi također iz činjenice da je Pifat ujedno i župljanin i višegodišnji orguljaš župe svetog Roka u Petrovaradinu, da je svojedobno obnašao i dužnost voditelja i orguljaša u Biskupijskome svetištu Gospe Tekijske, a danas je neumorni sakupljač podataka o prošlosti Petrovaradina koji, među ostalim, aktivno sudjeluje i pridonosi održavanju preostale različite tradicijske prakse petrovaradinskih Hrvata.

Na 44 stranice spomenute knjižice, koja je ujedno i pjesmarica, isprepliću se notni zapisi pjesama koje se u Petrovaradinu izvode od početka adventa do blagdana Bogojavljenja, s opisima petrovaradinskih običaja božićnoga vremena. Autor se pritom služio i postojećom glazbenom literaturom koju je pronašao (treba istaknuti djela Stanislava Prepreka i Ilije Okrugića), a važnu komponentu u njegovu istraživačkom radu i nastanku samog uratka imala je naracija kazivača, od kojih neki više nisu živi, pa knjižica u tome pogledu još više dobiva na značenju. Među kazivačima su bili: Melhior Pifat, Ljerka Deman, Marija Brakus, Nevenka Župančić, Josip Pokas. Autor je zahvaljujući njima

uspio od zaborava trajno otrgnuti živa sjećanja ljudi koji su u Petrovaradinu doslovno živjeli te običaje i koji su mu sa stajališta suvremenika prenijeli značajke pojedinih običaja. Uz to, sadržaj knjižice popraćen je fotografijama koje zorno prate i upotpunjuju napisano učinivši ga tako još dokumentiranijim i time vjerodostojnijim. Fotografije su ustupili Zlatko Gegenbauer, Davor Martinčić, Zlatko Vuković, Nevenka Župančić i Ivana Zorić.

Sadržaj knjižice odijeljen je u više poglavlja, a to su: „Uvodna riječ“, „Vrijeme adventa“, „Badnji dan – Badnjak – Dječje čestitanje Badnjeg dana“ i „Dječje čestitanje Božića na Badnju večer“, „Božić“, „Šibari“, „Note božićnih popijevaka“, „Literatura“. Kada je riječ o dijelu knjižice koji donosi notne zapise, treba istaknuti važnost Ilije Okrugića Srijemca, koji je značajni broj istih napisao, a neke od njih je uglazbio. Okrugić, opat i dugogodišnji petrovaradinski župnik, hrvatski preporoditelj te neumorni graditelj tekijske crkve i ravnatelj tekijskoga svetišta, bio je ujedno i veliki promicatelj Marijine slave te je spjevao i niz marijanskih pjesama koje hodočasnici, a i župljani u Petrovaradinu, i danas rado pjevaju, pa duh Ilije

Okrugića Srijemca kroz njih živi čak i 192 godine nakon svoga rođenja te 122 godine nakon smrti. Među notnim zapisima čitatelji tako mogu naći: *Ustajte, pastiri; Hajd'mo, Hajd'mo; Gloria; Slava Bogu; Danas se čuje; O Isuse, poljubljeni; I ti zboru od pastira; Vjerujem u tebe; O Isuse, ti sunašce; Oj Djetešce moje drago; Pojmo glasno; Veselje ti navješćujem; Vesel' te se kršćani*. U članku za *Hrvatsku riječ* od 7. ožujka 2018. godine posvećenom „Jelačićevom“ tradicionalnome božićnom koncertu na kojemu je i predstavljena ova Pifatova knjižica, novinar Marko Tucakov zabilježio je: „Za one koji žele sudjelovati u jedinstvenom petrovaradinskom Božiću, to sada uopće neće biti teško kao što je bilo meni koncem 1990-ih. Ova knjižica je podsjetnik na to da je potrebno cijeniti naslijeđe lokalne tradicije, zabilježiti je, sačuvati i posvetiti njezinom prenošenju onoliko ljubavi koliko ona traži. Autor je nedvojbeno upozorio da 'taj i takav Petrovaradin, sa svojim prekrasnim običajima, ponosan na svoju povijest i bogatstvo, danas odaje zadnje znake života.“ Naime, različiti su razlozi zašto je bogatstvo običaja danas mnogo slabije očuvano, zašto petrovaradinski Hrvati nisu u mogućnosti nastaviti život ovih običaja kao prije. Među njima su nepoznavanje vlastite tradicije, proces asimilacije i nestajanje starosjedilačkih obitelji petrovaradinskih Hrvata. Kako je i sam autor naveo u Uvodnoj riječi svoje knjižice božićnih običaja, ista bi trebala poslužiti kao svojevrsni naputak Petrovaradincima za tradicionalno slavljenje Božića, vlastitog zavičaju u kojemu žive ili su živjeli. Nadalje, uz pomoć knjižice trebali bi obnoviti spoznaju o svojoj bogatjoj kulturi, a svekoliki kršćanski svijet,

ponajprije Hrvati u Vojvodini, trebali bi „da upoznaju i prihvate kulturne vrijednosti kršćanskoga nasljeđa koje su stoljećima stvarane, oblikovane i utemeljivane u gradu Petrovaradinu“. Stoga ne smije više postojati nikakav izgovor za slabljenje božićne radosti u duhu starih blagdanskobitajima među hrvatskim zajednicama i to ne samo u Petrovaradinu, nego i šire, u cijeloj Vojvodini. HKPD „Jelačić“ Petrovaradin preko 15 godina svojim primjerom pokazuje kako se to uspješno čini.

Recenzentica knjižice-pjesmarice *Vesel' te se, kršćani* je mag. bibl. et mag. educ. philol. croat. Marijana Mazalović, koja je ujedno i lektorica. Korektorica je Ljerka Deman. Za prepoznatljivo likovno oblikovanje i grafičku pripremu bio je zadužen Petrovaradinac mr. prof. Darko Vuković, a za tisak tiskara „Alfagraf“ iz Petrovaradina. Knjižica je objavljena zahvaljujući potpori Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatskoga nacionalnoga vijeća iz Subotice.

Ivana Andrić Penava

Goran Bašić, *Multikulturalizam i etnicitet*, Institut društvenih nauka, Beograd, 2018., 251 str.

Na samome početku čini nam se važnim ukazati na činjenicu da pitanje koncepata i kompleksnih društvenih fenomena kao što su etničnost, multikulturalnost, identitet, religiozna pripadnost i sve one kompleksne pojave koje su neodvojive od etniciteta, u srbijanskim društvenim znanostima i dalje nedovoljno tematizirane. Pitanje etniciteta, kao jednoga od najznačajnijih fenomena u europskoj zbilji i društvenim procesima, uz sve učinke koje proizvodi, bilo s